

Європейська соціальна хартія як міжнародний інструмент захисту соціальних прав в адміністративній юстиції: передовий досвід, виклики та можливості.

Вступні зауваження – Хартія

- **договір Ради Європи**
- гарантує основні **соціальні та економічні права** – широкий спектр повсякденних прав людини, **пов'язаних з працевлаштуванням, житлом, здоров'ям, освітою, соціальним захистом та соціальним забезпеченням,**
- з акцентом на захист уразливих осіб
- **соціальна конституція Європи**

Вступні зауваження – Комітет

- **Європейський комітет з соціальних прав**
- **займається моніторингом дотримання Хартії**
- **два взаємодоповнювальних механізми: через колективні скарги, що подаються соціальними партнерами та іншими неурядовими організаціями (процедура колективних скарг), і через національні звіти, які складаються договірними сторонами (система звітності).**

Україна та Європейська соціальна хартія

- Україна **ратифікувала Європейську соціальну хартію (переглянуту)** 21.12.2006.
  - Україна **прийняла 76** із 98 пунктів Хартії.
  - Україна **не прийняла** систему **колективного оскарження**.

Таблиця прийнятих положень

1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	3.1	
3.2	3.3	3.4	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	5	6.1	6.2	6.3	
6.4	7.1	7.2	7.3	7.4	7.5	7.6	7.7	7.8	7.9	7.10	8.1	
8.2	8.3	8.4	8.5	9	10.1	10.2	10.3	10.4	10.5	11.1	11.2	
11.3	12.1	12.2	12.3	12.4	13.1	13.2	13.3	13.4	14.1	14.2	15.1	
15.2	15.3	16	17.1	17.2	18.1	18.2	18.3	18.4	19.1	19.2	19.3	
19.4	19.5	19.6	19.7	19.8	19.9	19.10	19.11	19.12	20	21	22	
23	24	25	26.1	26.2	27.1	27.2	27.3	28	29	30	31.1	
31.2	31.3							Сірий колір = прийняті положення				

Польща та Європейська соціальна хартія

- Польща ратифікувала Європейську соціальну хартію 1961 р. 25.06.1997 р.
(Зараз одна з 9 країн, що має зобов'язання ЄСХ 1961 року)
  - Польща прийняла 58 із 72 пунктів Хартії
(у 2011 р. Польща денонсувала статтю 8, п. 4b)
- Вона ратифікувала Протокол про внесення поправок 1991 року (вдосконалення механізму контролю Хартії) 25.06.1997 р.
- Вона підписала, але ще не ратифікувала Європейську соціальну хартію (переглянуту) (25.10.2005).
- Вона не підписала Додатковий протокол 1988 р до Європейської соціальної хартії
- Вона не підписала Додатковий протокол, який передбачає систему колективного оскарження.

Польські суди

- Конституційний трибунал
- Верховний Суд
- Загальні суди (з Апеляційним судом на вершині)
- **Адміністративні суди**
  - Окружні адміністративні суди (ОАС)
  - Вищий адміністративний суд Польщі (ВАС)

N·S·A NACZELNY SĄD
ADMINISTRACYJNY

Передовий досвід Польщі – статистика

- У державній офіційній базі даних рішень адміністративних судів є 1 816 039 постанов окружних адміністративних судів і Вищого адміністративного суду Польщі.
- Посилання на ЄСХ можна знайти у 165 постановах (включно з 19 рішеннями Вищого адміністративного суду).
- У рішеннях і висновках відсутні посилання на тлумачення Хартії, наданих Європейським комітетом з соціальних прав у своїх рішеннях та висновках.

Передовий досвід Польщі – Рішення ВАС від 23.05.2006 (II GPS 2/15)

- Ключовий аспект – тлумачення терміна «соціальне забезпечення» в Законі про систему соціального забезпечення
- *«Зараз це поняття використовується у правових системах більшості європейських країн (...), а також в міжнародно-правовій термінології, в актах і деклараціях політичного характеру, а також у соціальній та юридичній літературі. (...) Обмежене тлумачення цього поняття стимулюється Конвенцією МОП про мінімальні норми соціального забезпечення 1952 року (№ 102). (...) Важливість і популярність вищезгаданої Конвенції зростає, особливо в Європі (...) у країнах, які ратифікували Європейську соціальну хартію (...). Після ратифікації Польщею більшості статей Європейської соціальної хартії (...) наша країна входить до числа тих європейських країн, система соціального забезпечення яких повинна відповідати щонайменше мінімальним стандартам Конвенції МОП 102. (...) Таким чином, слід припустити, що таке тлумачення поняття "соціальне забезпечення" має бути визнане в польських законах, у тому числі у ст.ст. 67 і 68 Конституції Польщі».*

Передовий досвід Польщі – Рішення ВАС від 1.10.2009 (I OSK 423/09)

- Ключовий аспект – інтерпретація регламенту призначення пенсій як виключення для особливо вразливих осіб у разі недотримання нормативних вимог законодавства про пенсії з Фонду соціального страхування.
- *«Щоб пояснити зміст ст. 13 ЄСХ (...) необхідно вказати, що Хартія визначає зобов'язання держави щодо соціальної допомоги. Польща, ратифікувавши Хартію, взяла на себе зобов'язання гарантувати, що допомога повинна бути надана кожній людині, яка не має достатніх ресурсів і не може отримати їх з інших джерел, особливо зі встановленої законом системи соціального забезпечення. Вищезазначені правила виражають відповідальність держав перед міжнародною спільнотою за сприяння усунення безробіття і забезпечення роботи для всіх громадян, а також – у разі невиконання зобов'язання – за надання таким громадянам соціального захисту, дає змогу їм жити в умовах, що не порушують людську гідність. Проте необхідно підкреслити, що ст. 13 ЄСХ не забезпечує автономну правову основу для актів органів державної влади, але висловлює ідею, з якої повинні виходити цінності, що формують права та обов'язки громадян. Таким чином, це слід розуміти як основу для тлумачення і застосування закону державними органами».*

Передовий досвід ЄСПЛ – Рішення Великої палати від 12 жовтня 2008 р. Справа Демір і Байкара проти Туреччини, звернення № 34503/97

- Ключовий аспект – право на організацію і право на ведення колективних переговорів (державні службовці)
- *«Як приклад, встановивши, що право на організацію мало негативний аспект, що виключає угоду про наймання на роботу тільки членів профспілки, Суд розглянув, в основному, на основі Європейської соціальної хартії та судової практики своїх наглядових органів, а також інших Європейських або універсальних інструментів, які свідчать про те, що на міжнародному рівні спостерігається зростання згоди з цього питання (див. справи Сигурдур А. Сігурйонссон проти Ісландії 30 червня 1993 року, § 35, Серія А, № 264, і Соренсен і Расмуссен проти Данії [GC], № 52562/99 і 52620/99, §§ 72-75, ECHR 2006-I)».*
- *«Що стосується європейських інструментів, то Суд вважає, що Європейська соціальна хартія у пункті 2 статті 6 (яку Туреччина не ратифікувала) надає всім працівникам і всім профспілкам право на ведення колективних переговорів, тим самим накладаючи на державні органи відповідне зобов'язання активно просувати культуру діалогу і переговорів в економіці, щоб забезпечити широке охоплення колективних договорів. Однак суд зазначає, що це зобов'язання не зобов'язує органи влади укладати колективні договори. Відповідно до значення, яке ЄКСП надає пункту 2 статті 6 Хартії, який насправді повністю стосується державних посадових осіб, держави, які вводять обмеження на ведення колективних переговорів у державному секторі, зобов'язані дотримуватися цього положення: організувати участь представників персоналу в розробці прийнятних положень про наймання».*

Передовий досвід ЄСПЛ – Рішення Великої палати від 13 грудня 2016 р. Справа Белане Надь проти Угорщини, звернення № 53080/13

- Ключовий аспект – право на соціальне забезпечення і право осіб з фізичними або розумовими порушеннями на професійне навчання, реабілітацію та соціальне переселення
- *«Європейський комітет з соціальних прав "відкрито прийняв зміни в системі соціального забезпечення тією мірою, в якій такі зміни необхідні для забезпечення підтримки системи соціального забезпечення... і де будь-які обмеження не позбавляють людей ефективного захисту від соціальних і [економічних] ризиків без тенденції до поступового скорочення системи соціального забезпечення до рівня мінімальної допомоги" (див. висновки XIV-1 стосовно Фінляндії, а також пункт 3 статті 12 Європейської соціальної хартії, стор. 232, 30 березня 1998 р.)»*

Передовий досвід ЄСПЛ – Рішення від 2 жовтня 2014 р. Справа Тимошенко та інші проти України, звернення № 48408/12

- Ключовий аспект – право на ведення колективних переговорів
  - *«1. Загальні принципи тлумачення пункту 4 статті 6 Європейської соціальної хартії»*
- *44. У Збірнику судової практики Європейського комітету з соціальних прав від 1 вересня 2008 року Комітет (чия функція полягає в тому, щоб виносити рішення про відповідність ситуації в державах, які підписали Європейську соціальну хартію), заявив наступне в Розділі «Тлумачення різних положень» (наведена нижче цитата без виносок, які містять посилання на конкретні випадки):*
  - *«3. Конкретні обмеження права на страйк»*
- *Права та принципи, викладені в частині I, за їх ефективною реалізацією та їх ефективному здійсненні, як передбачено в частині II, не підлягають жодним обмеженням або обмеженням, які не зазначені в цих частинах, за винятком тих, які передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві для захисту прав і свобод інших або для захисту громадських інтересів, національної безпеки, громадського здоров'я чи моралі.*
  - *i. Обмеження, які пов'язані з основними послугами/секторами*
- *Вважається, що заборона страйків у секторах, які важливі для суспільства, слугує законній меті, оскільки страйки в цих секторах можуть становити загрозу суспільним інтересам, національній безпеці та/або здоров'ю населення. Однак проста заборона страйків навіть у найважливіших секторах, особливо коли вони мають широке визначення, як от, «енергетика» або «здоров'я», не співвідноситься з відповідними конкретними вимогами кожного сектора. У кращому випадку запровадження мінімальних вимог до послуг у цих секторах може розглядатися відповідно до пункту 4 статті 6...»*

ЄСХ як інструмент захисту соціальних прав: ВИКЛИКИ та МОЖЛИВОСТІ

- ЄСХ можна і потрібно використовувати в українській адміністративній юстиції як інструмент захисту соціальних прав.
- Усі юристи, які беруть участь в адміністративних судових розглядах, можуть і повинні використовувати ЄСХ та її інтерпретації, надані ЄКСП, для належного тлумачення українських нормативних актів і зміцнення свого способу аргументації.
- Передовий досвід як на національному, так і на міжнародному рівні показує, що ЄСХ особливо корисна при інтерпретації юридичних термінів, визначення обсягу конкретних прав та їхнього розуміння.

ЄСХ як інструмент захисту соціальних прав: ВИКЛИКИ та МОЖЛИВОСТІ

- Контрольний орган, який перевіряє відповідність державних нормативних вимог ЄСХ – Європейський комітет з соціальних прав – видає висновки, в яких він:
  - дає широке тлумачення розуміння окремих положень Хартії
  - робить висновок, чи відповідають нормативні акти конкретної держави зобов'язанням щодо ЄСХ
- Останні висновки ЄКСП щодо України були перекладені українською мовою та доступні в Інтернеті:

<https://rm.coe.int/european-committee-of-social-rights-conclusions-2019-ukraine-ukr-/16809e21f3>

ЄСХ як інструмент захисту соціальних прав: ВИКЛИКИ та МОЖЛИВОСТІ

- Найпростіший і найзручніший інструмент, який можна використовувати для ознайомлення з ЄСХ та її інтерпретацією ЄКСП – це «ДАЙДЖЕСТ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОМІТЕТУ З СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ», грудень 2018 р.

<https://rm.coe.int/digest-2018-parts-i-ii-iii-iv-en/1680939f80>

- Також існує електронний курс з ЄСХ, що надається Радою Європи в рамках навчальних курсів HELP: «Трудові права як права людини» – доступний українською мовою.

<http://help.elearning.ext.coe.int>

- Найповнішу базу висновків і рішень ЄКСП можна знайти в базі даних HUDOC

ЄСХ як інструмент захисту соціальних прав МОЖЛИВОСТІ – HUDOC

- база даних, яка забезпечує доступ до судової практики судових і контрольних органів Ради Європи, включно з Європейським судом з прав людини (HUDOC-ECHR) та Європейським комітетом з соціальних прав (HUDOC-ESC)
  - <https://hudoc.esc.coe.int>
  - Англійська/французька/російська...

Європейська соціальна хартія як міжнародний інструмент захисту соціальних прав в адміністративній юстиції: передовий досвід, виклики та можливості.

Дякую вам за увагу

Доктор Моніка Смуш-Кулеша